

פרשת בהעלותך

ויצעק העם אל משה, ויתפלל משה אל ה', ותשקע האש (יא, ב)

העם - ולא הכשרים בו - התאוננו, והיה הדבר רע בעיני ה'. חרה אפו, ובערה בהם אש, רחמנא ליצלן. "ויצעק העם אל משה, ויתפלל משה אל ה', ותשקע האש". שקעה במקומה בארץ, כתב רש"י. שאילו היתה חוזרת לאחת הרוחות, היה מקפלת ושורפת תחתיה כל אותו הרוח.

נספר מעשה שהיה. מעשה נפלא כשלעצמו, ויפה שבעתיים כשמפיקים ממנו את ליקחו. בימי מלחמת נפוליאון, כשהקיסר הצרפתי כבש את אירופה בסערה, הגיעו גדודיו לעיר קטנה בפולניה. קוז'ניץ שמה. באחד הימים פרצה במקום שריפה. וזה דבר השריפות, שהיו מכלות כפרים ועיירות לעיתים תכופות. הבתים עשויים היו עץ, והגגות מחופים קש. ובכל ביקתה תנור, אותו הסיקו ללא הרף בימות הגשמים, להחזיק מעמד בקור הנורא ולבישול ואפיה. ולכל תנור ארובה, לנקז את העשן הרב. די היה בהתלהטות האש ובכמה גיצים שיצאו מאחת הארובות, כדי שגג הקש יתלקח, הביקתה תעלה באש, הרוח תסיט אותה לביקתה הבאה, ורחוב שלם יהיה תוך דקות לאודי פחמים.

דא עקא, שכאשר היתה פורצת שריפה, לא היו ברזי שריפות בנמצא. לא היו כלל ברזים בנמצא. היתה באר שכונתית, בה שאבו מים בדליים. וכשהיתה פורצת שריפה, היו הכל רצים בדליים חצי מלאים, שהיו כירקות ננסים מול עמוד האש הרועם, הכובש ביקתה אחר ביקתה ללא רחם...

לאושרם של תושבי קוז'ניץ שהה בעירם חיל הכיבוש. ומפקדו ראה עצמו מחוייב לשלום נתיניו ורכושם. מיד הזעיק את חייליו החסונים והורה להם לשאוב מים ולהעבירם בשרשרת למקום השריפה המשתוללת. פעולה שהיה בה משום הבעת רצון טוב יותר מאשר תועלת...

ובקוז'ניץ פעל באותם ימים איש פלא, איש אלקים קדוש, המגיד מקוז'ניץ זצ"ל, שר התורה ועמוד העבודה, גאון בנגלה ובנסתר. חלש וידוע חולי מנעוריו, שכאשר הגיע לעבודת הבורא היה מתגבר כארי, ללא מליצה. כאשר השריפה השתוללה, והיתה סכנה שתכלה את העיר כולה, ביקש המגיד הקדוש שישאווה אל מקום השריפה. עשו כן. נשאווה ממיטתו והושיבוהו על כיסא. הביאוהו למקום השריפה, בו עמלו החיילים לשווא.

העמידו את הכסא לארץ והמגיד הקדוש הביט באש - וראה זה פלא. היא התערבלה לפתע, התכנסה במקומה, והחלה לדעוך. תוך רגע קט שקעה האש. & נפעם ונרגש הודה הגנרל לרב הקדוש, איש הפלא.

לא עבר זמן רב, והגדוד הצטווה להמשיך במסעו לתוככי רוסיה, שם ספג הצבא הצרפתי את מפלתו הניצחת ונמלט בעור שיניו מערבה. נסוג מרוסיה ופולין, ושב לצרפת דרך גרמניה. ושם, בגרמניה, הודיעו לגנרל ששריפה פרצה בעיר. יואיל לשלוח את חיילי הגדוד לעזור בפעולות הכיבוי. "אין צורך בכך", אמר הגנרל. מיהר למקום השריפה והורה להביא בפניו את הרב המקומי.

הרב הובא, רב "מתקדם", זקנקנו קצוץ ומטופח, עניבתו מסומרת למקומה בסיכת פנינה, וכנפות מעילו המהודר מתנפנפות ברוח. התייצב לפני הגנרל, שהורה בשרביטו על האש המשתוללת.

"כבודו הוא הרב המקומי?" שאל הגנרל. "אכן כך", השיב הרב.

"אם כן, יואיל נא לכבות את השריפה!" פקד הגנרל. "איך, כיצד"?! תמה הרב.

"מה פירוש איך? יביט כבודו באש, ותשקע."! הרב היה המום. לא הבין. "איני יכול!" הצטדק.

פרשת בהעלותך

"אם כן. אינך רב! מתחזה אתה", הרעים הגנרל. ובו במקום הדיחו ממשרתו, והורה להלקותו חמישים מלקות...
מעשה שהיה הוא, אבל כאן הובא משום הסמליות שבו.

מדרש פליאה מצינו באותה אש ששקעה. שקעה, אומר המדרש, אבל לא דעכה. אלא "שקעה בארץ ולא חזרה עוד למקומה, אלא נכנסה אל אוהל מועד, וכל קרבנות שהיו ישראל מקריבין במדבר אותה אש יוצאת ואוכלת אותם".

מופלאים הדברים: כדי לאכול את הקרבנות, ירדה אש מן השמים ושרתה על המזבח כל ימי המדבר, עד לבניית בית המקדש בו נבנה מזבח אבנים, ושוב ירדה עליו אש מן השמים ושרתה עליו עד לחורבן הבית. ואף במקדש שני ירדה אש מן השמים, ובחנכת המזבח בימי החשמונאים. אש קדושה ועילאית. כיצד יובן איפוא שהאש שירדה מן השמים לכלות במתאוננים, אש של הקפדה ועונש, היתה לאש ריצוי וקודש!

ותשובת הדברים, בהסברו של הגאון הקדוש רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל בעניין חטא המתאוננים ויסודם, שמשפטי שמים במידה כנגד מידה. דור המבול חטאו בתאוה וניצחו במים, סמל התאוה, ועוד: ברותחין קילקלו (אש התאוה) וברותחין נידונו.

כיוצא בכך, חטא המתאוננים היה, "כי היו מדברים במר נפשם כאשר יעשו הכואבים. והיה רע בעיני ה', שהיה להם ללכת אחריו בשמחה ובטוב לבב מרוב כל טובה אשר נתן להם. והם היו כאנוסים ומוכרחים, מתאוננים ומתרעמים על עניינם", כתב רבינו הרמב"ן זצ"ל. ממה נובעת התמררות זו, מה מקורה? זאת רמז הבורא יתברך בעונשם. יש שני סוגי בני אדם. יש קרים ואדישים, רפי ידיים ונסרכים. משלימים עם כל מצב. ויש כאלו התוססים, מתלהבים ומתלהמים. השאלה היא, לאיזה כיוון הם חותרים, מה מבקשים הם להשיג.

המתאוננים, המתלוננים, מלאי הטענות והטרוניות. לאיזה סוג הם שייכות? לכאורה, לסוג הראשון, הנרפה והאדיש, המוצא פורקן במחאות רפות ואי שביעות רצון.

ברם, רבותינו השמיענו, שאש הגיהנם היא השתקפות להט העבירה. והנרפים והאדישים למצוות, נידונים בגיהנם של שלג. המתלוננים נידונו באש, ועונשם גילה לנו את סודם: אמנם נסרכו כבעל כרחם אחר עמודי האש והענן, והכל היה עליהם לטורח. אך לא רפיון ותיסכול כאן, ההיפך הוא הנכון: מדוע חשים הם כך, משום שבווערת בהם אש התשוקה להמצא במקום אחר. לשקוע בתאוה, להתהולל ולהסתאב!

והרי זה פוקח עיניים, ומרעיש לב! אם ראית אדם שאינו מוצא מקומו ברוחניות, שמשמעם בשיעור תורה, שהתפילה עליו לטורח, הסיבה אחת: מעייניו במקום אחר, לבו בעולם אחר. "כי מן הנמע שתבסס אהבת הבורא בליבנו, עם התבסס אהבת העולם בנו", "וכבר אמר אחד מן החכמים: כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש, כן לא יתחבר בלב אחד אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא!"

מה, אם כן, העצה? משה רבינו בא, מנחיל התורה, והשקיע את האש. לא כיבה אותה, לא הדעיק אותה. אלא השקיעה בארץ, "עשאה שקועה וטבועה בכל חלקי מעשי איש הישראלי, שקוע ומקושר במצוות התורה". וביאורו: אש התאוה הוא אש זרה, אש חיצונית, אש הורסת ואינה בונה. אש המותרת אחריה אדמה חרוכה. אבל אש התורה והמצוות בונה את האדם, מיישרת אורחותיו, ממלאתו תוכן, מזככת ומזככת וגודשת: "תלמידי חכמים, כל גופם אש!"

פרשת בהעלותך

המטרה, מטרת המורה וההורה ומטרת האדם משיפורו העצמי, אינה לדכא את האש, אלא להפנימה ולנתבה. להפכה לאש שעל המזבח, לאש קודש ושלהבת התקרבות לבורא! ומכאן - לסיפור מעשה שהיה, סיפור כה מאלף!

בזמנו, לפני כיובל, היה בחור בישיבת פוניבז' שלא מצא סיפוקו בלימוד התורה. את עולמו מצא בתנועת נוער דתית, בפעילות ובהדרכה. הישיבה דרשה התמסרות מלאה ללימוד, הבחור סירב, ומצא עצמו מחוץ לכתליה. נרשם לישיבה אחרת, אבל גם בה המשיך בפעילותו, והגיע לעימותים עם ההנהלה. חברו, שחרד מפני הבאות, נועץ במרן ה"חזון איש" זצ"ל וביקש רשותו להביא את הבחור. הרשות ניתנת. שיכנע את הבחור לבוא עימו על ה"חזון איש".

האיר לו ה"חזון איש" פנים, שאלו מה לומדים עתה בישיבה, בקושי ידע. ה"חזון איש" התייחס לכך בסלחנות, והחל חוזר בפניו במתיקות עצומה על דברי הגמרא ושיטת התוספות, והיו הדברים מאירים ושמחים. לפתע הדהימם בקושיא עצומה על דברי התוספות. החבר, ששלט בסוגיא על בוריה, ניסה ליישב את הקושיא, וללא הצלחה. חיך ה"חזון איש", ואמר: "לא נורא. חזרו לישיבה, ותחשבו בעניין. שאלו את רבותיכם. בשבוע הבא אני מצפה לראותכם, ותשובה בפיכם!"

כך נפרד מהם, בברכת הצלחה. חזרו לישיבה, והחבר מיהר לשוב על עיקבותיו. נכנס אל ה"חזון איש" ובפיו פליאה: "רבי, הלא הבאתי אותו בגלל פעילותו בחברת הנוער, המסכנת את שהותו בישיבה - מדוע לא הזכיר זאת, אף לא ברמז!"

וה"חזון איש" ענה במשפט מפתח: "אי אפשר לקחת משהו מאדם, בלא להעניק לו דבר אחד בתמורה! אם מוצא הוא עולמו בתנועת הנוער, וינתקוהו ממנה - גם אם יישמע ויציית, גם אם יצליחו, יפול לדיכודך ולשיממון. לא זו הדרך. יש לנתב את האש, לעשותה ל'אש של מזבח': להקנות לו טעם בלימוד התורה, הרגשת נועם תורה. וזאת נעשה באמצעות הקושיא, והציפייה לתשובה, והדין בה, והשאלה הבאה". כן, כיום מכהן הבחור כראש ישיבה.

כך פעל משה רבינו, וכך צריך לפעול כל רועה נאמן. כל מורה והורה! לא לדכא את האש, אלא להפכה ל"אש של מזבח"!

מקור: מעיין השבוע